DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE ÇÖL KAYNAKLI TOZLAR VE GENEL ÇEVRESEL ETKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. M.Taner ŞENGÜN
Arş.Gör. Kemal KIRANŞAN

ELAZIĞ – 2012

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE ÇÖL KAYNAKLI TOZLAR VE GENEL ÇEVRESEL ETKİLERİ

Çöl kökenli tozlar, subtropikal çöl bölgeleri ile karaların denizden uzak iç bölgelerinde genel atmosfer dolaşımı ve çeşitli meteorolojik faktörlere (rüzgarlar, konvektif aktivite ve gezici depresyonlar) bağlı olarak yüzeydeki tozların (PM1, PM2.5, PM10) atmosfere dahil olması ve daha sonra bu tozların uzun mesafeli atmosferik taşınımı sonucunda meydana gelmektedir. Türkiye'nin coğrafi konumunun çöl bölgelerine yakın olması ve batı rüzgârları (orta enlem gezici depresyonları) kuşağında yer alması nedeniyle son yıllarda Türkiye'ye bol miktarda çöl tozu taşınmaktadır.

Türkiye'ye özellikle Sahra Çölü, Suriye-Ürdün Çölü, Suudi Arabistan çölleri, Irak çölleri ve İran çölleri üzerinden gelen çöl tozları en fazla Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Doğu Anadolu Bölgesi'nde etkili olmaktadır. Sözkonusu çöllerden kaynaklanan çöl tozlarının en fazla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde etkili olmasının nedenleri, bu çöllerin konum itibariyle Batı Rüzgârları ve Orta Enlem Siklonları'nın etki sahalarında olması, Anadolu Yarımadası'na yakın olması ve bu çöllerden taşınan çöl tozlarının özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde etkisini önleyecek geniş ve yüksek topoğrafik engellerin olmamasıdır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni etkileyen çöllerin her birinin bulundukları yerlerde yaşanan iklim koşullarının tamamen aynı olmaması ve farklı jeolojik yapıya sahip arazilerden oluşmasından dolayı buralardan kaynaklanan ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni etkileyen çöl tozlarının kimyasal ve mineralojik özellikleri birbirinden farklıdır. Çalışma alanını etkileyen çöl tozlarının mikroanalitik özelliklerinin tespitinde örnekleme (numune alma) ve mikroanaliz yöntemleri kullanılmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çöl tozlarının hareketi ve dağılışında doğal ve beşeri faktörler etkili olmaktadır. Doğal faktörler, topoğrafik özellikler (orografya, yükselti, bakı) ve klimatolojik özellikler (sıcaklık, basınç, rüzgâr, nem ve yağış) dir. Beşeri faktörler ise yoğun ve düzensiz kentleşme, fosil yakıtlar ve motorlu araçlardır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çöl tozları, en fazla İlkbaharda daha çok mart-nisan-mayıs aylarında; yazın, haziran, temmuz aylarında sonbaharda ise eylül-ekim aylarında etkili olmaktadır.

Bu çalışmada, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çöl kaynaklı tozların klimatolojik, jeomorfolojik ve mikroanalitik özellikleri, gelişimleri, doğal ve beşeri ortam üzerine etkileri değerlendirilerek ortaya çıkabilecek sorunlara karşı çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur.

ISBN: 978-605-86926-1-9